

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης
Ένταξη και Αναπηρία: Εκπαιδευτικές Προσεγγίσεις

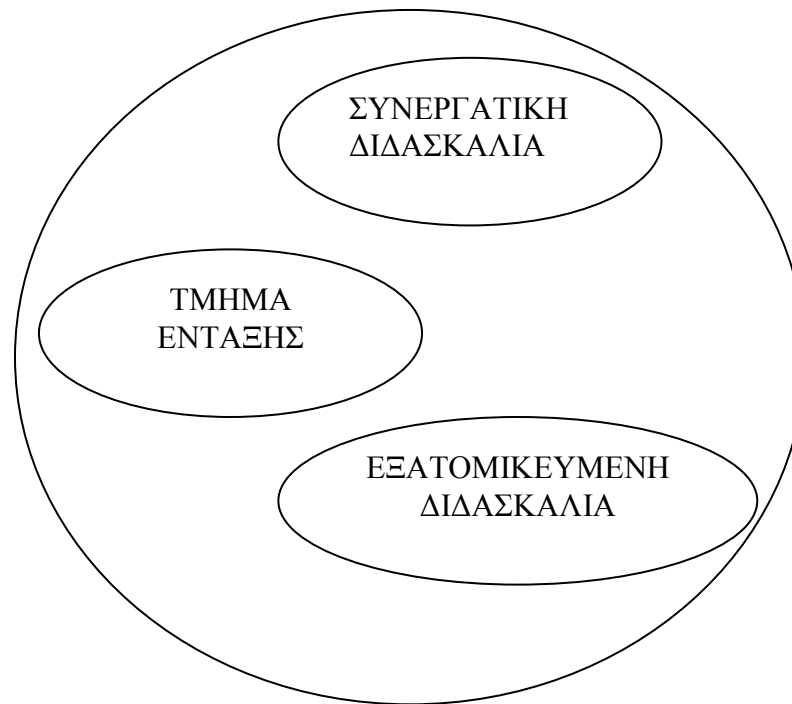
Μάθημα 8
ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
ΣΤΟΧΟΣ: Η συμμετοχή όλων των παιδιών της τάξης

Διδάσκων: Βασίλης Στρογγυλός

ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ΣΤΟΧΟΣ: Η συμμετοχή όλων των παιδιών της τάξης

ΕΝΤΑΞΗ (INCLUSION)

Τι σημαίνει συνεργατική διδασκαλία

- « δύο ή περισσότεροι επαγγελματίες διδάσκουν μαζί σε μία τάξη παιδιών μικτής ικανότητας» (Friend and Reising, 1993)
- « ένας τρόπος για την εκπλήρωση της ένταξης των παιδιών με αναπηρίες στην τάξη της γενικής εκπαίδευσης, όπου ο ειδικός εκπαιδευτικός επισκέπτεται την τάξη τουλάχιστον 1 ή 2 ώρες την ημέρα» (Walther-Thomas, 1997)
- « δύο ή περισσότεροι επαγγελματίες συνυπεύθυνοι για τη διδασκαλία μερικών ή όλων των μαθητών ... ένας δημιουργικός τρόπος για ανθρώπους με διαφορετικό τρόπο σκέψης ... ο ένας υποστηρίζει τον άλλο ώστε οι μαθητές να μάθουν καλύτερα» (Villa, et al, 2004)

Τα στοιχεία της καλής συνεργασίας

- ισότητα, αμοιβαία ευθύνη, εμπιστοσύνη, ισότιμη συνεργασία στο πλαίσιο μιας αλληλεπιδραστικής σχέσης
- συνεργατικός σχεδιασμός, διδασκαλία και αξιολόγηση
- διδασκαλία του ίδιου αντικειμένου με τη χρήση ποικίλων προσεγγίσεων από τους δύο εκπαιδευτικούς
- διακριτοί και προσυμφωνημένοι ρόλοι
- επικοινωνιακές δεξιότητες

Συνδιδασκαλία; Γιατί;

- Προωθεί την ένταξη
- Ικανοποιεί τους γονείς
- Δημιουργεί και διατηρεί θετικές σχέσεις
- Μειώνει την παραπομπή των μαθητών σε περιοριστικά περιβάλλοντα
- Ωφελεί εκπαιδευτικούς και γονείς
  - Αποδοτική πρακτική για μαθητές

Βασικά χαρακτηριστικά της επιτυχημένης συνδιδασκαλίας

Καλές οργανωτικές δεξιότητες	Καλή επικοινωνία & επίλυση προβλημάτων	Προθυμία για επένδυση χρόνου και κόπου
Αυτοπεποίθηση	Ενδιαφέρον για νέα γνώση	Πρόθεση για επένδυση χρόνου στο σχεδιασμό της διδασκαλίας
Σεβασμό στη συνεισφορά του συνάδελφου	Ευελιξία και ανοιχτό μυαλό	Εθελοντική συμμετοχή

Δυσκολίες- Προϋποθέσεις

- Σχεδιασμός διδασκαλίας
- Σχέσεις εκπαιδευτικών
- Διοικητική υποστήριξη
- Χρονοβόρα διαδικασία
- Φόβος της αλλαγής
- Χαμηλό επίπεδο επικοινωνίας
- Κατανόηση ρόλων
- Έλλειψη εκπαίδευσης

Βασικά οφέλη για μαθητές

- Πρόσβαση στο κοινό ΑΠ
- Μειώνει το διαχωρισμό-στίγμα
- Αυξάνει την αυτοπεποίθηση
- Βοηθά στην σχέση με συμμαθητές-κοινωνική πρόοδος
- Μπορεί να αυξήσει την εξατομικευμένη διδασκαλία
- Βοηθά στην ακαδημαϊκή πρόοδο

Πιθανά οφέλη για εκπαιδευτικούς

- Διεύρυνση ρόλου
- Μειώνεται η αναλογία εκπαιδευτικού-μαθητή
- Ανταλλαγή γνώσεων, δεξιοτήτων και εργαλείων
- Ανάπτυξη σχέσεων, συνεργασίας και επικοινωνίας
- Αύξηση ανεκτικότητας προς τους μαθητές με γνωστικές δυσκολίες
- Μείωση προβλημάτων συμπεριφοράς
- Μαθαίνω να διαφοροποιώ/τροποποιώ το ΑΠ

Ρόλοι και αρμοδιότητες: Σχεδιασμός- εφαρμογή-αξιολόγηση

- Γραπτός σχεδιασμός
- Ανάθεση ρόλων και αρμοδιοτήτων
- Ρόλοι διαφορετικοί ή συμπληρωματικοί
- Σχεδιασμός διδασκαλίας- ποιος κάνει τι;
- Αρμοδιότητες μέσα στην τάξη π.χ. ποιος χειρίζεται τα προβλήματα συμπεριφοράς, ποιο μοντέλο συνδιδασκαλίας ακολουθούμε;
- Αξιολόγηση μαθητών- Ποιος επικοινωνεί με τους γονείς; Ποιος αξιολογεί τους μαθητές με αναπηρία;

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού ΓΕ

- Σύμφωνα με τις Fennick και Liddy (2001) οι εκπαιδευτικοί ΓΕ θεωρούν ότι είναι υπεύθυνοι για το σχεδιασμό του μαθήματος για όλους τους μαθητές, ενώ οι ΕΕ μόνο για τους μαθητές με αναπηρίες
- Οι εκπαιδευτικοί ΓΕ αισθάνονται απροετοίμαστοι και διστακτικοί για να εκπαιδεύσουν μαθητές με αναπηρίες
  - Προτιμούν οι μαθητές με αναπηρίες στην τάξη ΓΕ να συνοδεύονται από ΕΕ (Idol, 2008)
  - Τους αγχώνουν πολύ τα προβλήματα συμπεριφοράς των μαθητών με αναπηρίες και η ύπαρξη νοητικής αναπηρίας (Forlin, 2001)

Ρόλοι και αρμοδιότητες: ερευνητικά δεδομένα 1

- Σε αρκετές έρευνες ο αμοιβαίος σχεδιασμός της διδασκαλίας αναφέρεται ως προϋπόθεση για την επιτυχία της συνδιδασκαλίας (Hang and Rabren 2009; Murawski 2010; Villa et al 2008).
- Οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι χρειάζονται μία ώρα για να σχεδιάσουν 5 ώρες μαθήματος (Walther-Thomas, 1997).
- Σε έρευνα της Dieker (2001) βρέθηκε ότι οι εκπαιδευτικοί συνεργάζονται στο σχεδιασμό της διδασκαλίας για περίπου 45 λεπτά ανά εβδομάδα αλλά δήλωσαν ότι χρειάζονται περίπου 2 ώρες.
- Όπως αναφέρει η Dieker (2001) “teachers should be given time to identify their roles, share curriculum expectations, and discuss individual students’ needs and their philosophies related to meeting the needs of all students” (p. 10).

Ρόλοι και αρμοδιότητες: ερευνητικά δεδομένα 2

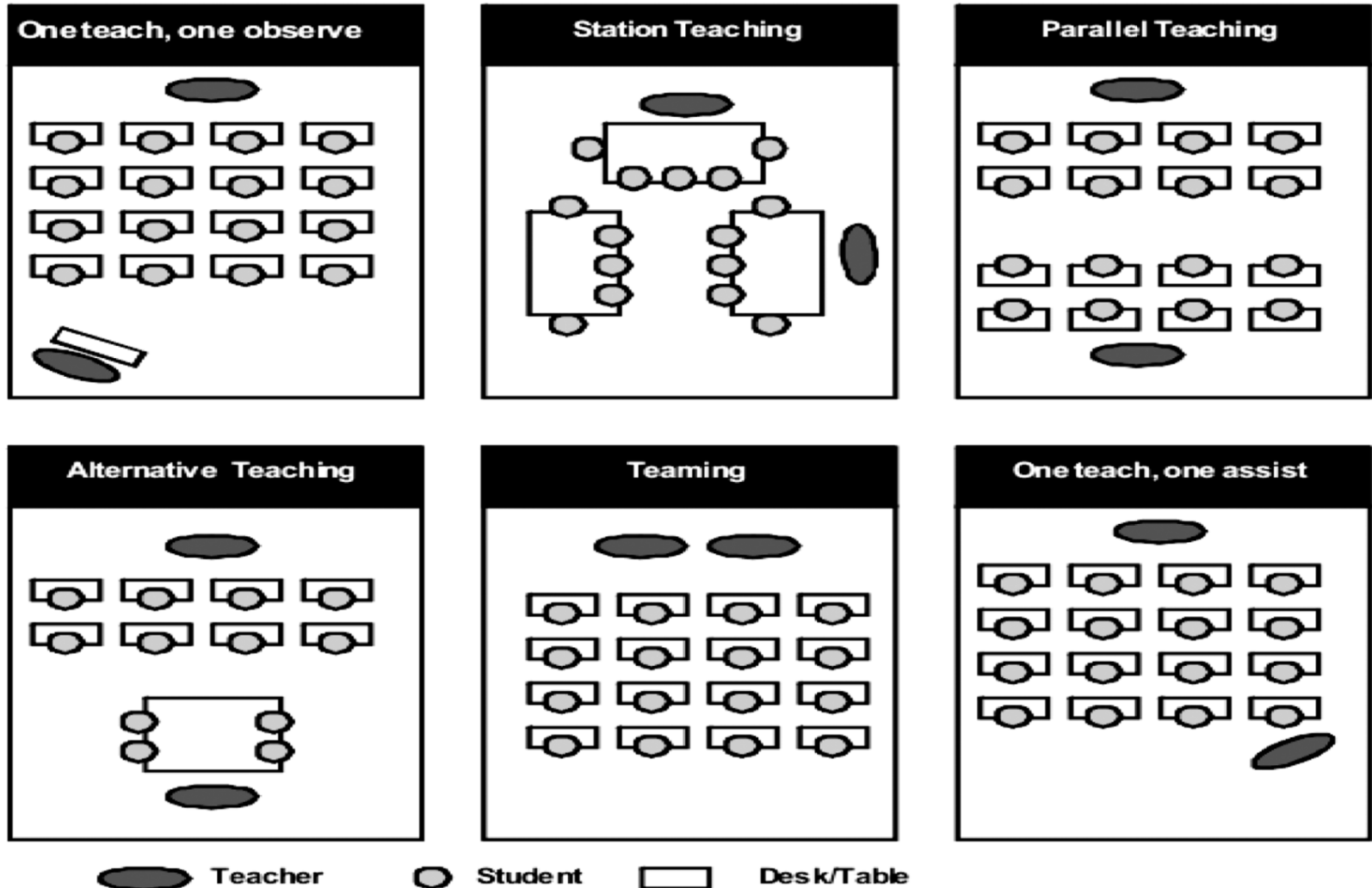
- Σε μετασύνθεση ποιοτικών ερευνών των Scruggs et al (2007) βρέθηκε οι εκπαιδευτικοί ΕΑ είχαν περισσότερο το ρόλο βοηθού παρά ισότιμου εκπαιδευτικού τάξης.
- Οι Magiera και Zigmond (2005) βρήκαν ότι οι εκπαιδευτικοί ΓΕ αφιερώνουν σημαντικά λιγότερο χρόνο στους μαθητές με αναπηρίες όταν υπάρχει εκπαιδευτικός ΕΑ στην τάξη τους και ότι οι συγκεκριμένοι μαθητές δέχονται σημαντικά περισσότερη εξατομικευμένη διδασκαλία από του εκπαιδευτικούς ΕΑ.
- Οι Fennick and Liddy (2001) βρήκαν ότι οι εκπαιδευτικοί διαφωνούν για το ποιος είναι υπεύθυνος για τη διαχείριση της συμπεριφοράς των μαθητών- η κάθε ομάδα ένιωθε περισσότερο υπεύθυνη
- Άλλες μελέτες έχουν βρει ότι οι εκπαιδευτικοί θεωρούν τον εκπαιδευτικό ΕΑ ως βασικό υπεύθυνο για τη διαχείριση των ΠΣ των μαθητών students (Buckley 2005; Rice and Zigmond 2000).

Ρόλοι και Αρμοδιότητες εκπαιδευτικών στα ελληνικά σχολεία

- Σε δειγματοληπτική έρευνα (N=400) (Strogilos and Stefanidis, 2015) οι εκπαιδευτικοί ΓΕ και ΕΕ διαφώνησαν για τις αρμοδιότητες του καθενός στην τάξη της συνδιδασκαλίας
  - Οι ΕΕ πιστεύουν ότι οι ΓΕ χρειάζεται να έχουν πιο ενεργό ρόλο στην εκπαίδευση των μαθητών με αναπηρίες στο σχεδιασμό, την εφαρμογή, την αξιολόγηση και τη διαχείριση της συμπεριφοράς τους
  - Οι πιο έμπειροι εκπαιδευτικοί και οι ΕΕ πιστεύουν ότι οι ΕΕ χρειάζεται να έχουν πιο ενεργό ρόλο στην εκπαίδευση όλων των μαθητών
- Σύμφωνα με τους Στρογγυλός και Τραγουλιά (2013)
  - Το μοντέλο ένας διδάσκει και ένας βοηθάει επικρατεί
  - Οι ρόλοι ήταν προκαθορισμένοι, διαφορετικοί και άνισοι
  - Οι γονείς ενθαρρύνουν την εφαρμογή του παραδοσιακού μοντέλου ειδικής αγωγής μέσα στην τάξη
  - ‘γονείς ως εκπαιδευτικοί’ και ‘γονείς ως συντονιστές’

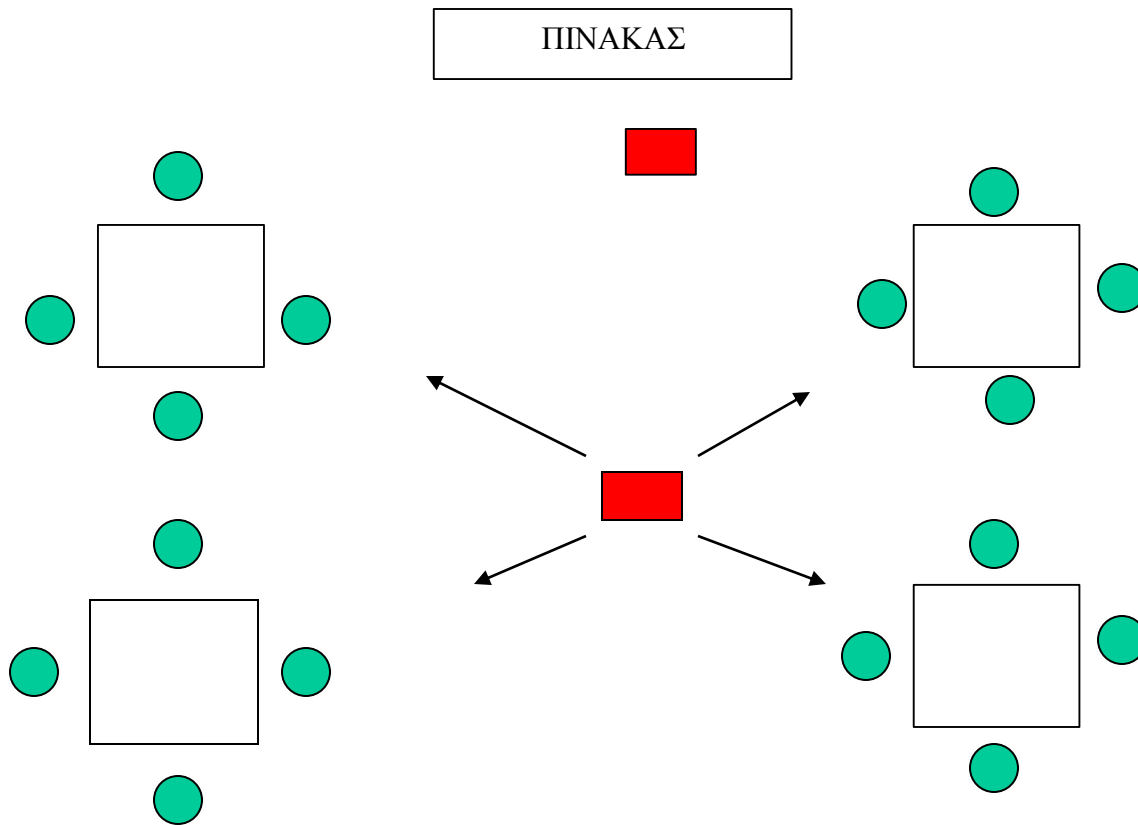
ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Friend, M., & Cook, L., Hurley-Chamberlain., D. & Shamberger, C. (2010). Co-teaching: An illustration of the complexity of collaboration in special education, *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 20(1),9-27.

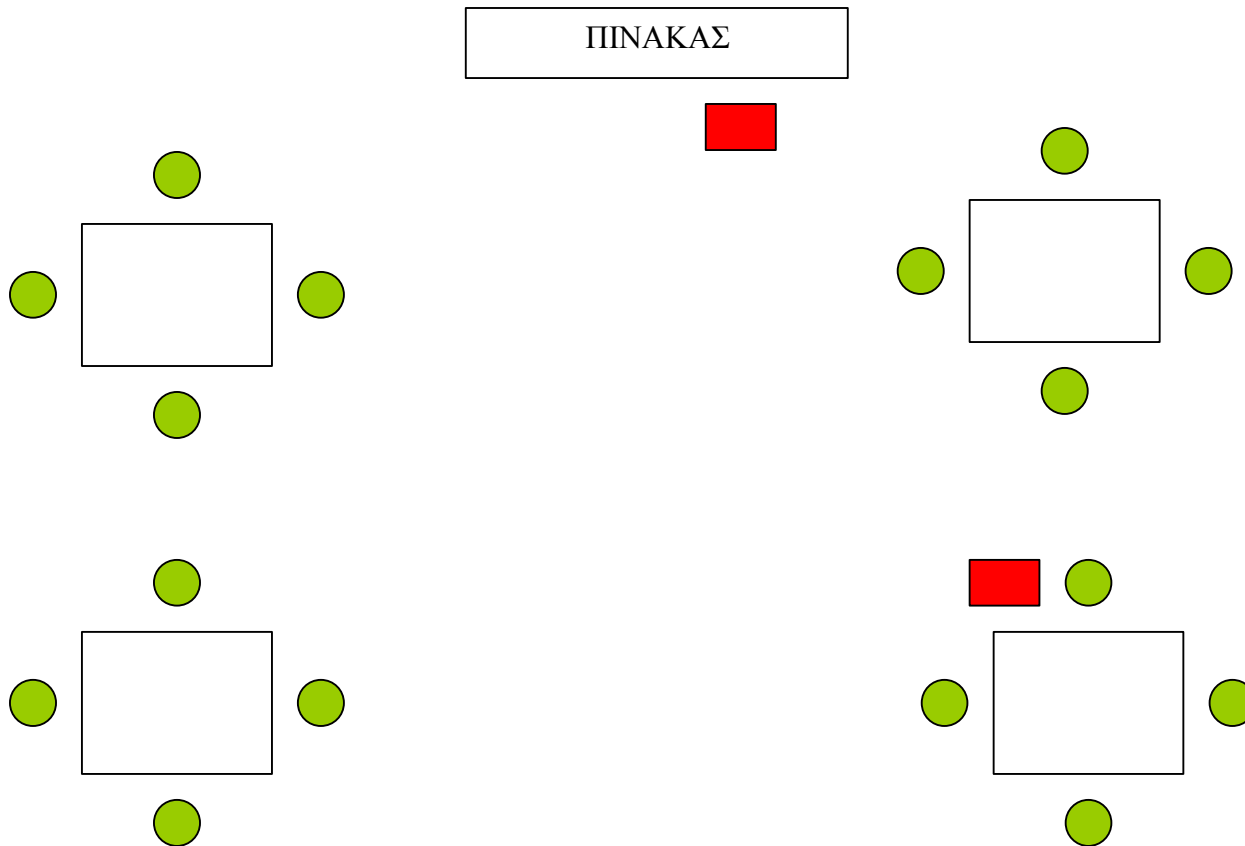

Υποστηρικτική διδασκαλία: Ο ένας εκπαιδευτικός παρουσιάζει το αντικείμενο διδασκαλίας και ο άλλος βοηθά τους μαθητές που δυσκολεύονται. Οι μαθητές ενδέχεται να κάνουν κοινή ή διαφοροποιημένη εργασία.

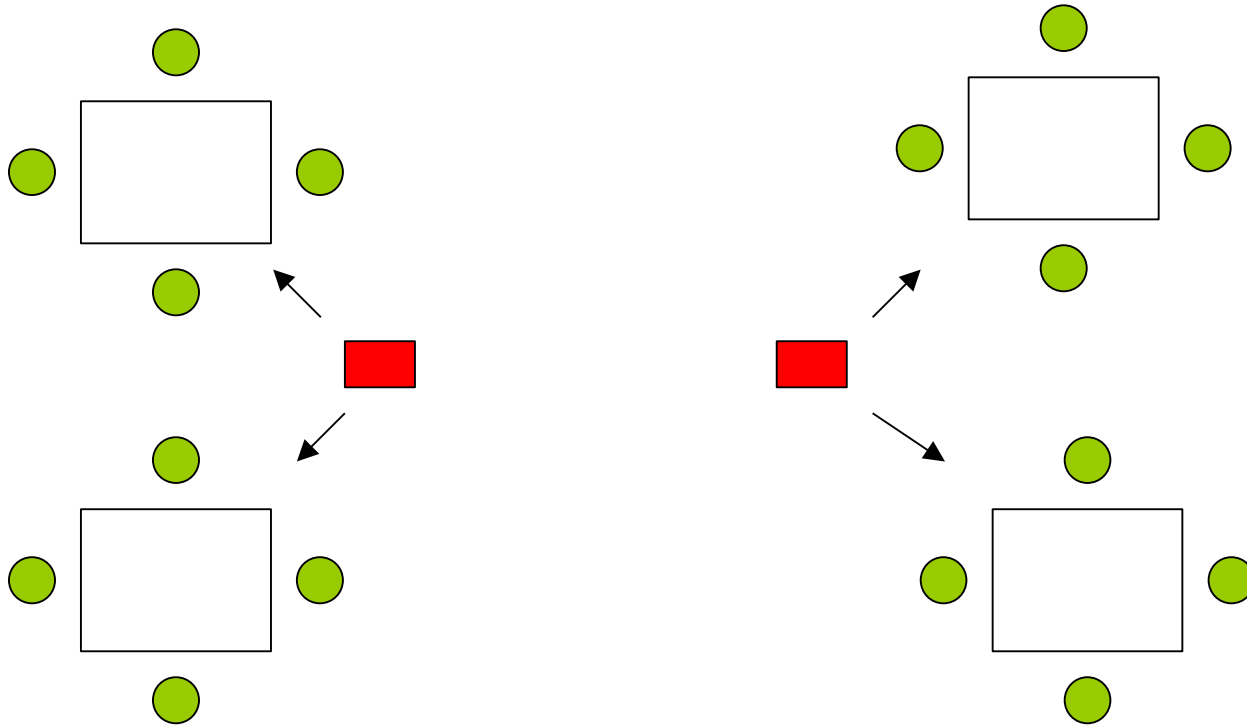

Υποστηρικτική-Συμπληρωματική διδασκαλία: Ο ένας εκπαιδευτικός παρουσιάζει το μάθημα, ενώ ο άλλος βοηθά ένα παιδί που έχει πρόβλημα στην κατανόηση ή επεξεργασία ή ολοκλήρωση κάποιας εργασίας. Το υλικό διδασκαλίας διαφοροποιείται μόνο για το συγκεκριμένο μαθητή.

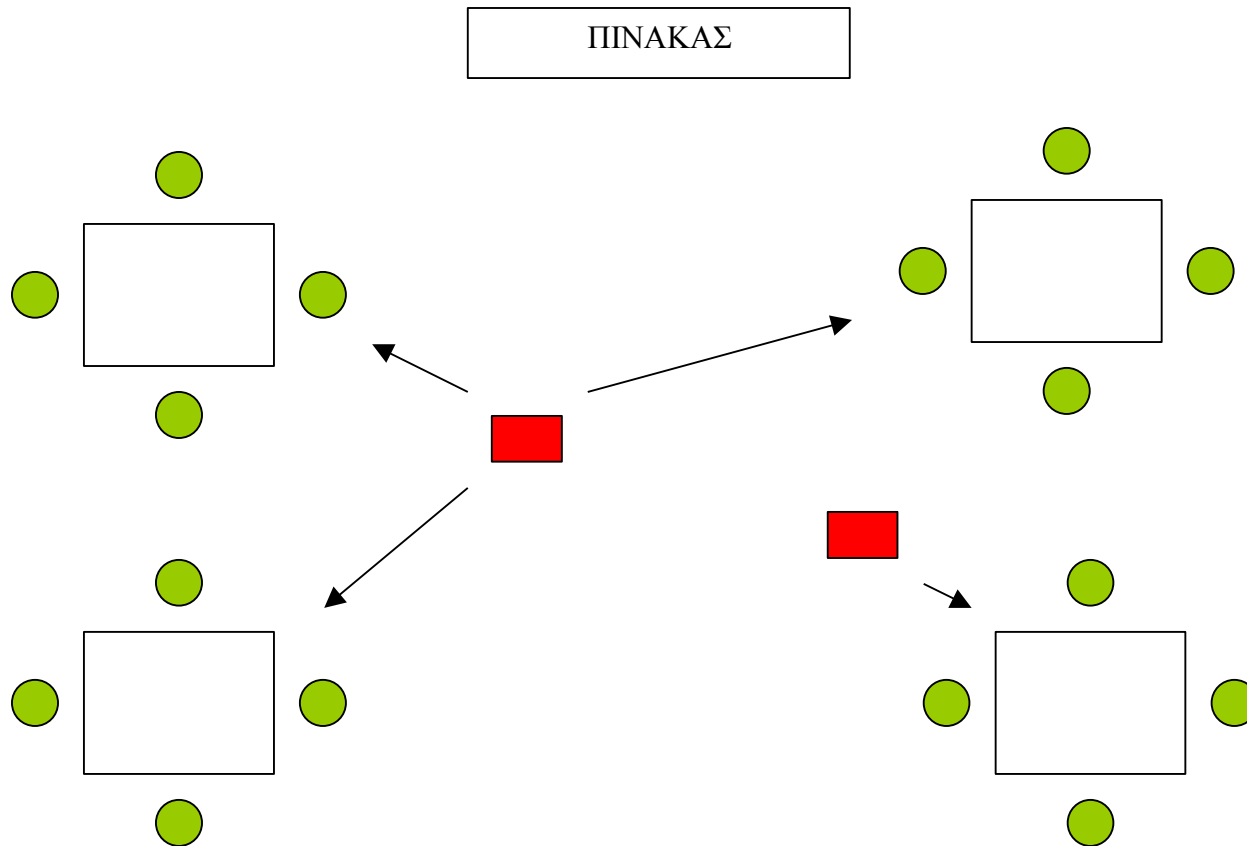

Παράλληλη διδασκαλία: Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες π.χ. με βάση τη μαθησιακή ετοιμότητα. Κάθε εκπαιδευτικός αναλαμβάνει ένα συγκεκριμένο αριθμό ομάδων. Οι εργασίες ενδέχεται να είναι διαφοροποιημένες με βάση τη μαθησιακή ετοιμότητα.

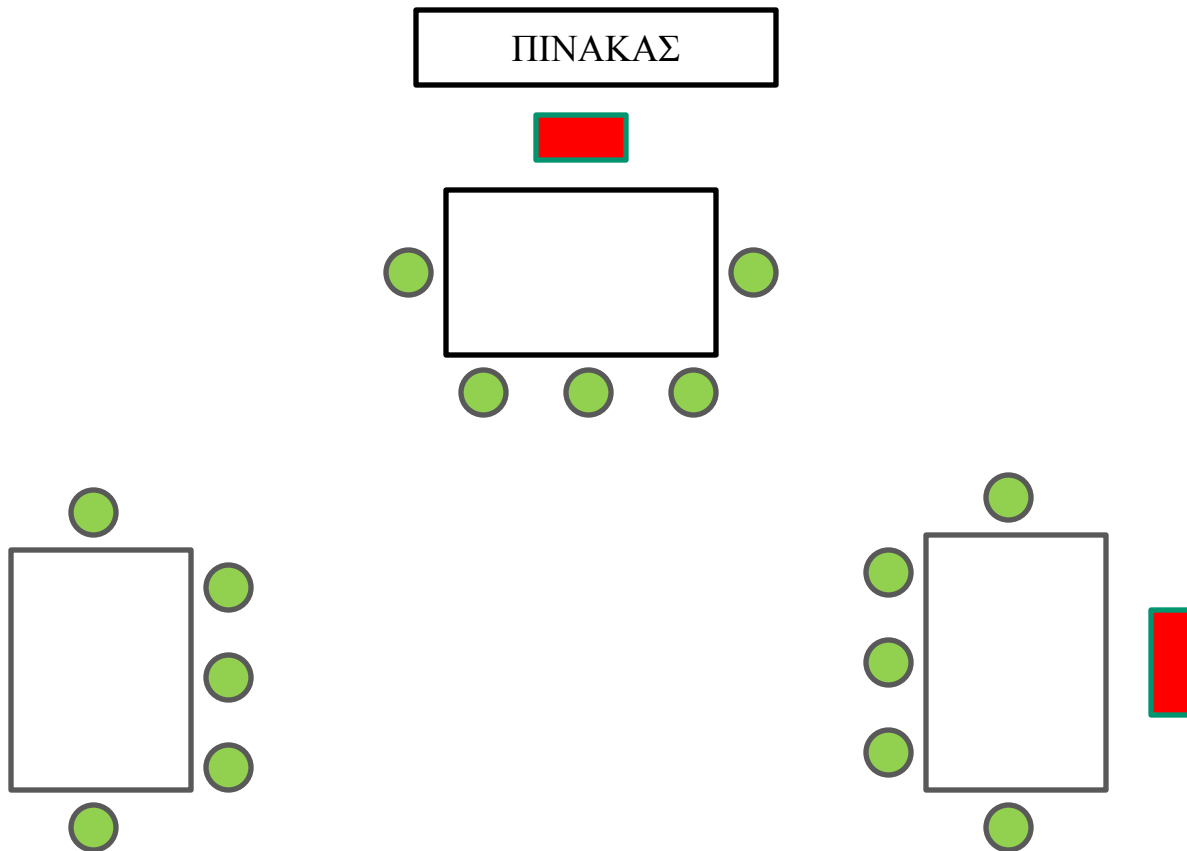
ΠΙΝΑΚΑΣ

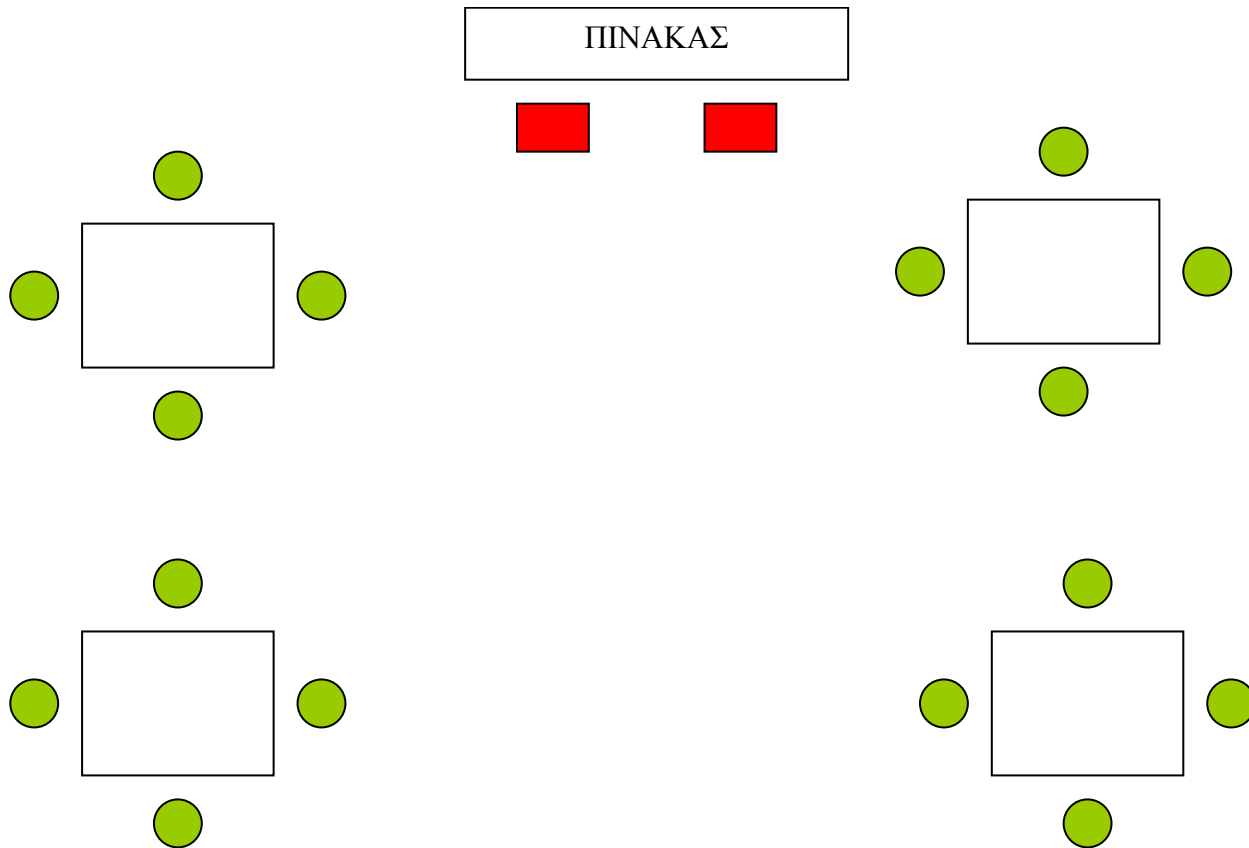
Εναλλακτική διδασκαλία: Ο ένας εκπαιδευτικός δουλεύει αποκλειστικά με μία ομάδα (χαμηλής μαθησιακής ετοιμότητας), ενώ ο άλλος παρουσιάζει το μάθημα και βοηθά τις άλλες ομάδες. Το υλικό ενδέχεται να είναι διαφοροποιημένο μόνο για την ομάδα χαμηλής μαθησιακής ετοιμότητας.

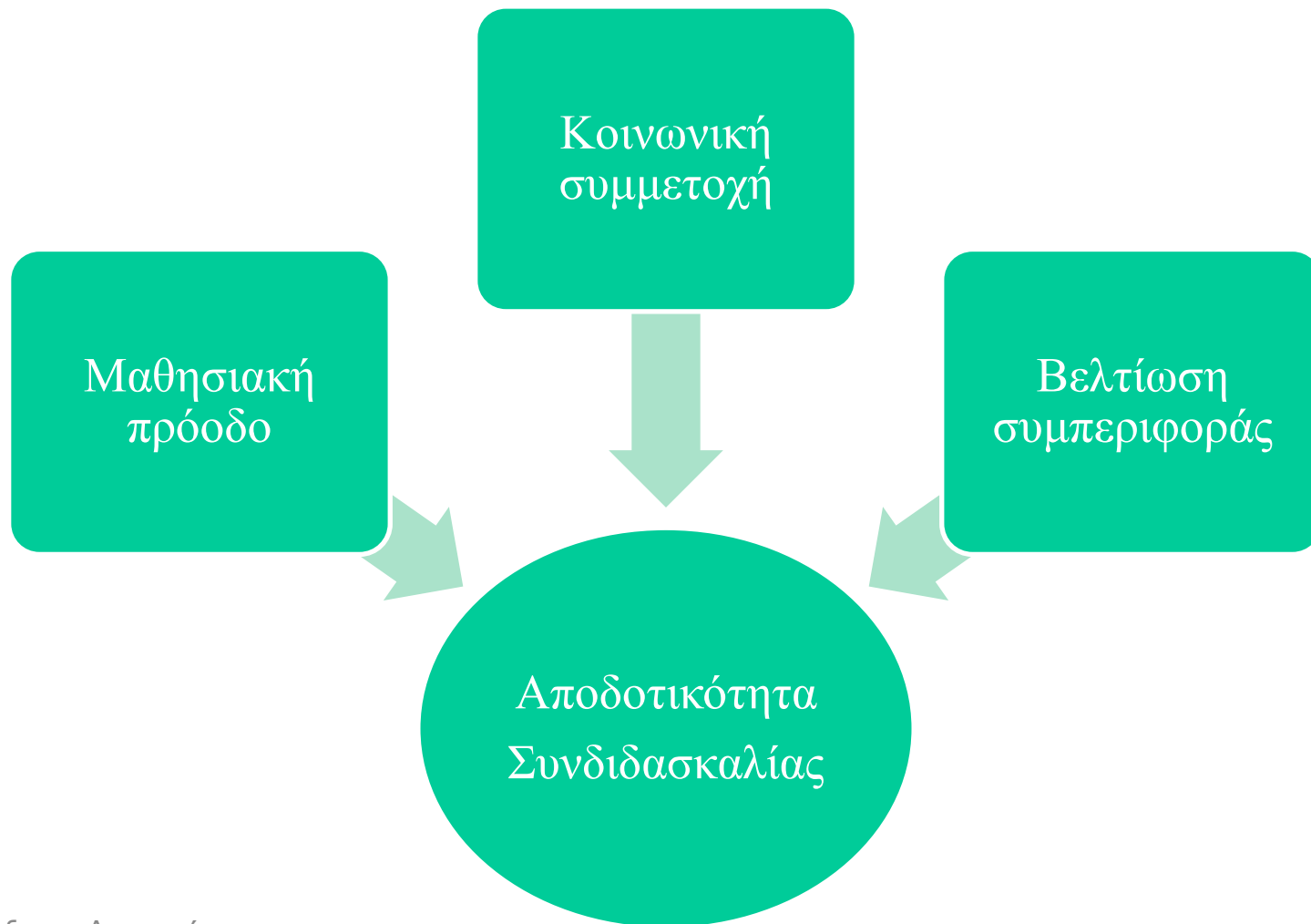
Διδασκαλία σε σταθμούς: οι μαθητές χωρίζονται σε δυο ή περισσότερες ομάδες και οι εκπαιδευτικοί ταυτόχρονα προσφέρουν ατομική ή ομαδική υποστήριξη στα παιδιά που ανήκουν στις διαφορετικές ομάδες. Σε αυτό το μοντέλο οι ρολόι των εκπαιδευτικών είναι περισσότερο συμπληρωματικοί και προσφέρουν βοήθεια ατομικά στα παιδιά που χρήζουν υποστήριξης

Ομαδική διδασκαλία: και οι δύο εκπαιδευτικοί σχεδιάζουν, διδάσκουν, αξιολογούν κ.α. από κοινού

Αποδοτικότητα συνδιδασκαλίας

Ερευνητικά δεδομένα

- Οι ποιοτικές έρευνες καταδεικνύουν πολλά οφέλη της συνδιδασκαλίας για τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς (Scruggs et al, 2007)
- Οι ποσοτικές έρευνες καταδεικνύουν μέτρια αποτελέσματα (Murawski and Swanson, 2001. Cook et al, 2011)

Ερευνητικά αποτελέσματα στα ελληνικά σχολεία

- Σε δειγματοληπτική έρευνα (N=400) (Strogilos and Stefanidis, 2015) οι εκπαιδευτικοί
  - Συμφωνούν ότι η μαθησιακή πρόοδος των μαθητών με αναπηρίες βελτιώνεται στην τάξη συνδιδασκαλίας (M= 4.09, SD= .68)
  - Το ίδιο υποστήριξαν για την κοινωνική τους συμμετοχή (M= 4.03, SD= .59) και τη βελτίωση της συμπεριφοράς τους (M= 3.97, SD= .69)
  - Η αποτελεσματικότητα της συνδιδασκαλίας συνδέθηκε με συγκεκριμένους παράγοντες όπως η ενεργός συμμετοχή του ΓΕ, η συμμετοχή του μαθητή σε ομάδες μικτής ικανότητας, αλλά όχι με τη διαφοροποίηση του ΑΠ

Διαφοροποίηση σε τάξεις συνδιδασκαλίας

- Σε ανασκόπηση ερευνών από τους Scruggs et al. (2007) βρέθηκε έλλειψη διαφοροποίησης σε τάξεις συνδιδασκαλίας
  - Χρήση ίδιων υλικών για όλους τους μαθητές
  - Όλοι οι μαθητές ακολουθούν την ίδια σειρά δραστηριοτήτων
  - Πολύ μικρή εξατομίκευση της διδασκαλίας

Διαφοροποίηση στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα σε τάξεις συνδιδασκαλίας

Σε δειγματοληπτική έρευνα (N=400) οι εκπαιδευτικοί

- έδειξαν μέτρια προτίμηση (MO= 3.44, TA=1.03) προς τη διαφοροποίηση του ΑΠ
- δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στη διαφοροποίηση του ΑΠ και τη μαθησιακή πρόοδο των μαθητών με αναπηρίες στις τάξεις με ΠΣ
- οι ΓΕ και ΕΕ διαφωνούσαν ως προς τις επιμέρους αρμόδιότητες τους (Strogilos & Stefanidis, 2015)
- Σε 7 τάξεις συνδιδασκαλίας βρέθηκε ότι η εκπαίδευση που λάμβαναν οι μαθητές με νοητική καθυστέρηση δεν ανταποκρίνονταν στις ανάγκες τους εξαιτίας της έλλειψης κατάλληλων διδακτικών μέσων/υλικών και χαμηλής ποιότητας διδακτικών διαφοροποιήσεων (Strogilos, Tragoulia, & Kaila, 2013)

Δραστηριότητα

- Σχεδιάστε μια ωριαία/εβδομαδιαία διδασκαλία όπου θα συμμετέχουν δύο επαγγελματίες. Περιγράψτε τον τρόπο οργάνωσης της διδασκαλίας, του φυσικού περιβάλλοντος, τις αρμοδιότητες των εκπαιδευτικών, τον τρόπο αξιολόγησης των παιδιών κ.λπ. Δικαιολογήστε τις επιλογές σας.

Σημείωση: μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το επισυναπτόμενο έγγραφο για την καταγραφή της διδασκαλίας

Βιβλιογραφία 1

- Cook, L., McDuffie-Landrum, K.A., Oshita, L. & Cotheren-Cook, S. (2011). Co-teaching for students with disabilities: A critical analysis of the empirical literature. In J.M. Kauffman and D.P. Hallahan (eds.) *Handbook of Special Education*. London: Routledge.
- Dieker, L. A. (2001). What are the characteristics of 'effective' middle and high school co-taught teams for students with disabilities? *Preventing School Failure, 46(1)*, 14-24.
- efficacy indicators. *Remedial and Special Education 30(5)*, 259-268.
- Fennick, E., & Liddy, D. (2001). Responsibilities and preparation for collaborative teaching: co-teachers' perspectives, *Teacher Education and Special Education, 24(3)*, 229-240.
- Forlin, C. (2001). Inclusion: Identifying potential stressors for regular class teachers. *Educational Research, 43(3)*, 235-245.
- Hang, Q., & Rabren, K. (2009). An examination of co-teaching perspectives and
- Idol, L. (2006). Towards inclusion of special education students in general education. A program evaluation of eight schools, *Remedial and Special Education, 27(2)*, 77-94
- Murawski, W.W. (2010). *Collaborative teaching in elementary schools. Making the co-teaching marriage work!* California: Corwin.
- Murawski, W.W., & Swanson, H. (2001) 'A meta-analysis of co-teaching research'. *Remedial and Special Education, 22(5)*, 258-267.
- Scruggs, T. E., Mastropieri, M., & McDuffie, K.A. (2007). Co-teaching in inclusive classrooms: A metasynthesis of qualitative research. *Exceptional Children, 73(4)*, 392-416.

Βιβλιογραφία 2

- Stefanidis, A., & Strogilos, V. (2015). Union Gives Strength: Mainstream and Special Education Teachers' Responsibilities in Inclusive Co-taught Classrooms. *Educational Studies*, doi: <http://dx.doi.org/10.1080/03055698.2015.1018872>
- Strogilos, V. and Xanthacou, Y. (2006) Collaborative IEPs for the Education of Pupils with Profound and Multiple Learning Difficulties, *European Journal of Special Needs Education*, 21, 3, 339-349
- Strogilos, V., & Stefanidis, A. (2015). Contextual Antecedents of Co-teaching Efficacy: Their Influence on Students with Disabilities' Learning Progress, Social Participation and Behaviour Improvement. *Teaching and Teacher Education*, 47, 218-229.
- Strogilos, V., and Tragoulia, E. (2013). Inclusive and Collaborative Practices in Co-taught Classrooms: Roles for Teachers and Parents. *Teaching and Teacher Education*, 35, 81-91
- Strogilos, V., Tragoulia, E., and Kaila, M., (2015). Curriculum issues and benefits in supportive co-taught classes for students with intellectual disabilities, *International Journal of Developmental Disabilities*, 61(1), 32-40.
- Walther-Thomas, C.S. (1997). Co-teaching experiences: The benefits and problems that teachers and principals report over time. *Journal of Learning Disabilities*, 30(4), 395-407
- Τραγουλιά Ε., Στρογγυλός Β., Βασιλειάδου Ε., και Παπαδημητρίου Α. (2013). Συνεργατική διδασκαλία: Προϋποθέσεις και προοπτικές. 3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ειδικής Εκπαίδευσης- «Διλήμματα και προοπτικές της ειδικής αγωγής», Αθήνα (πρακτικά σε CD).